

Sosyal Sermaye Teorileri,
Toplumsal Güven ve Sosyal Çözölme

Sosyal Bilgiler Eğitiminin Dönüştürücü Rolü

Hafsa Şehadet FİLİZ

Hafsa Şehadet FİLİZ

**Sosyal Sermaye Teorileri, Toplumsal Güven ve Sosyal Çözümle
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNİN DÖNÜŞTÜRÜCÜ ROLÜ**

ISBN 978-625-8789-34-8

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2026, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**idir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Haziran 2026, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş
Dizgi-Grafik Tasarım: Beyza Nur Erdoğan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sayfa Basım Sanayi Ticaret Ltd. Şti.
İvedik OSB Matbaacılar Sit. 1514. Cad. No: 23-25
Yenimahalle/ANKARA

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 77079

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

“Mutsuzluk üstüne kurulur mutluluk; mutluluğun derininde pusu kurar mutsuzluk. Kim bilir sınırını?” ifadeleriyle Lao Tzu, yaşamda her olay ve olgunun iyi ve kötü yanlarının birlikte var olduğunu, bunların birbirine dönüşebildiğini ve kesin sınırlarla ayrılmalarının mümkün olmadığını bizlere aktarmaktadır. Bu öğretiyle içinde bulunduğumuz küresel çağa bakınca teknolojik ilerlemelerin getirileri kadar götürülerinden de söz etmek mümkündür. Bilgiye ve iletişim araçlarına erişimin her zamankinden daha kolay hale geldiği günümüzde, toplumsal güvenin giderek zayıfladığı ve buna bağlı olarak sosyal çözülme süreçlerinin görünürlük kazandığı söylenebilir. Toplumsal yaşamdan bireyselliğe yöneliş, ortak değerlerin aşınması, güven duygusundaki gerileme ve çeşitli eşitsizlik biçimleri gibi etkenler bir araya gelerek toplumsal bütünleşmeyi zedeleyen dinamikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim son yıllarda suç oranlarında gözlenen artış, bireylerin günlük yaşamlarında deneyimledikleri güvensizlik ve değersizlik duyguları ile yükselen toplumsal öfke, sosyal çözülmenin hem bireysel hem de toplumsal düzeydeki yansımaları olarak dikkat çekmektedir. Bu gelişmeler, sosyal çözülmenin nedenleri ve sonuçlarının psiko-sosyolojik bir perspektifle kapsamlı biçimde ele alınmasını gerekli kılan önemli tartışma alanları arasında yer almaktadır. Bununla birlikte daha sağlıklı bir toplum yetiştirebilmenin de iyi bir eğitim aracılığıyla mümkün olduğundan bahsedilebilir. Sosyal bilgiler eğitimi, disiplinler arası yapısı ve temelde etkili vatandaş yetiştirme amacı ile birlikte toplumsal sorunların temelinde yer alan bireysel bilincin erken yaşlarda temini aracılığıyla ilerideki olası tehlikeleri önlemede etkili rol oynama potansiyeline sahip bir çalışma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim sosyal bilgiler eğitimcileri, kitapta bahsedilen potansiyellerin farkına varır ve söz konusu etkili vatandaş bilincini her yönüyle erken çağlarda bireylere kazandırmada başarılı olurlarsa çoğu sosyal problemin önüne geçebilme potansiyeli elde edilebilir. Bu kitap, sosyal bilgiler eğitiminin sosyolojik perspektiften nasıl görüldüğünü anlatabilmek ve sosyal bilgiler eğitiminin sosyal sorunlara yönelik etki potansiyelinin farkındalığını kazandırmak amacıyla kaleme alınmıştır.

Bugün bir kadın olarak bilim dünyasında var olmama inkılaplarıyla olanak sağlayan Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK'e, akademik yolculuğumda bana her daim rehberlik eden, desteğini ve emeğini hiçbir koşulda esirgemeyen çok kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Şule EGÜZ'e, sosyolojiyle tanışmama ve perspektifimi değiştirmeme katkıda bulunan çok kıymetli hocam Doç. Dr. Emine Meliha KURTDAŞ'a, çok sevgili aileme ve kıymetli dostlarıma teşekkürlerimi sunarım.

“İnsanlar sadece maddi değil, özellikle bu maddi kuvvetin içerdiği mane-
vi kuvvetin etkisiyle yapıcıdırlar. Milletler de böyledir. Manevi kuvvet özellikle
bilim ve inançla yüksek bir biçimde gelişir. Öyleyse hükümetin en verimli ve
en önemli görevi eğitim işleridir. Bu yolda başarılı olmak için öyle bir program
izlemek zorundayız ki, o program milletin bugünkü haline, toplumsal ve hayati
ihtiyaçlarına, çevre koşullarına, çağın gereklerine uyum sağlasın, onlara uygun
olsun. Bunun için çok büyük, ama hayali ve karışık fikirlerden uzak durup ger-
çeęe derinliklerini görerek bakmak, dokunmak gerekir.”

Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

Ön Söz..... iii

Giriş.....1

1. BÖLÜM

SOSYOLOJİ VE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ

Sosyoloji Bilimi	6
Sosyolojinin Geçmişi	8
Sosyoloji ve Eğitim İlişkisi.....	12
Sosyoloji ve Sosyal Bilgiler Eğitimi	14

2. BÖLÜM

SOSYAL SERMAYE TEORİLERİ VE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ

Sosyal Sermaye Teorileri.....	17
Pierre Bourdieu Sosyal Sermaye Teorisi.....	17
James Coleman Sosyal Sermaye Teorisi	18
Robert D. Putnam Sosyal Sermaye Teorisi.....	19
Nan Lin Sosyal Sermaye Teorisi	20
Francis Fukuyama Sosyal Sermaye Teorisi.....	21
Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Sosyal Sermaye Teorileri.....	22
Bourdieu Sosyal Sermaye Teorisi ve Sosyal Bilgiler Eğitimi.....	22
Coleman Sosyal Sermaye Teorisi ve Sosyal Bilgiler Eğitimi	24
Putnam'ın Sosyal Sermaye Teorisi ve Sosyal Bilgiler Eğitimi	26
Nan Lin Sosyal Sermaye Teorisi ve Sosyal Bilgiler Eğitimi.....	28
Fukuyama Sosyal Sermaye Teorisi ve Sosyal Bilgiler Eğitimi.....	30

3. BÖLÜM

TOPLUMSAL GÜVEN VE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ

Toplumsal Güven.....	34
Toplumsal Güven Sorunları.....	35
Kurumsal Güven Erozyonu.....	35

Ekonomik Eşitsizlikler	37
Dijitalleşme.....	39
Kültürel Çeşitlilik.....	42
Yolsuzluk ve Hukukun Üstünlüğünün Zayıflaması	42
Türkiye’de Toplumsal Güven	43
Sosyal Bilgiler Eğitimi ile Toplumsal Güvenin Yeniden Sağlanması	45
Sosyal Bilgiler Eğitiminin Temeli ve Güven İnşası	46
Demokratik Katılım Pedagojisi ve Güven	48
Çoğulculuk, Kimlik Politikaları ve Toplumsal Güvenin Pedagojik İnşası	50
Medya Okuryazarlığı, Dijital Kamu Alanları Toplumsal Güven	52
Hukuk Kültürü, Anayasal Bilinç ve Kurumsal Güvenin Pedagojik İnşası	57
Toplumsal Hizmet, Katılım ve Sosyal Dayanışma Yoluyla Güvenin Güçlendirilmesi	59

4. BÖLÜM

SOSYAL ÇÖZÜLME VE SOSYAL BİLGİLER

Sosyal Çözülme.....	63
Sosyal Çözülmenin Nedenleri	66
Ekonomik Nedenler	66
Sosyal ve Kültürel Nedenler	67
Siyasal ve Kurumsal Nedenler	70
Hızlı Değişime Bağlı Nedenler	73
Sosyal Bilgiler Eğitimi ile Sosyal Çözülmenin Önlenmesi	76
Sosyal Bilgiler Eğitiminin Amaçları ve Sosyal Bütünleşmenin Sağlanması	77
Değerler Eğitimi ve Sosyal Çözülmenin Önlenmesi	81
Vatandaşlık Eğitimi ve Demokratik Katılım Yoluyla Sosyal Çözülmenin Önlenmesi	83
Dijital Okuryazarlık Eğitimiyle Sosyal Çözülmenin Önlenmesi	85

5. BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNİN DÖNÜŞTÜRÜCÜ ROLÜ

Sosyal Bilgiler Eğitiminin Dönüştürücülüğü.....	89
Sosyal Bilgiler Eğitimi Kapsamında Etkinlik Önerileri.....	93

Güven Atlası Oluşturma	93
Kurumlara Mektup Yazma ve Geri Dönüt Analizi	95
Yanlış Bilgi Dedektifliği	96
Kuşaklar Arasında Toplum Karşılaştırması	97
Kaybolan Ritüeller	98
Dayanışma Zinciri	98
Kaynakça.....	102

GİRİŞ

Toplumsal yapı, bireylerin birbirleriyle etkileşim içinde oluşturdıkları ortak değer, inanç, iktisadi ve idari sistemler gibi bütünleştirici unsurların bir araya gelmesiyle oluşan bir mekanizma olarak ifade edilebilir. Sosyal çözülme ise bu mekanizmanın ortak unsurlarının zayıflaması ya da yitirilmesiyle toplumsal bir ayrışma durumunun ortaya çıkması olarak ifade edilebilir. Teknolojinin ilerlemesi ile birlikte sürekli devinim halinde olan toplumsal etik anlayışının geçmiş nesillerle kıyaslandığında evrim geçirdiği yadsınamaz bir gerçekliktir. Nitekim geçmiş çağlarda püriten etik algısı söz konusu iken son dönemlerde hedonist etiğe doğru bir ilerleyiş gözlemlenmektedir. Püriten etiğin fazla çalışıp az tüketerek çalışmayı kutsallaştırma ideali yerini yaşamdan haz alma eylemine bırakmıştır. Bu durumun toplumsal çözülmeye etkileyici bir role sahip olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü çok çalışmayı ve üretmeyi idealize etmiş bireylerden sonra gelen kuşaklar bu çok çalışma ve çok üretmenin sayesinde ürüne ve bilgiye nispeten daha kolay erişmişlerdir. Ürüne ve bilgiye kolay erişim sağlayan bu nesil çok çalışmanın ve üretmenin zahmetine katlanmadığı için kendi üretmediği, geçmiş kuşaktan kalan idealize edilmiş değerleri kabullenememiş hatta tüketmişlerdir (Hazır, 2015).

Günümüzde küreselleşmenin olumsuz sonucu olarak değerlendirilen geleneksel değerlerin ve eski toplumsal etik anlayışının yeni nesillerce kabul görmeyişi ve yok olmaya yüz tutmasının kuşak çatışmalarına da sebebiyet verdiği bir gerçekliktir. Ortak değerler ve normlar toplum yapısını bir arada tutan harca benzetilebilir. Söz konusu değer ve normların anlamını yitirmesi toplumsal yapıda ve hafızada bir bütünlük oluşmasına engel teşkil